

Välskriven introduktion till anesthesi- och intensivvård

L E S Carrie, P J Simpson, M T Popat, eds. **Understanding anaesthesia**. 3 ed. 341 sidor. Oxford: Butterworth-Heinemann, 1996. Pris £ 25. ISBN 0-7506-2079-X.

Recensent: avdelningsläkare Hans Friberg, anesthesi- och intensivvårdskliniken, Universitetssjukhuset, Lund.

Det är svårt att skriva en lärobok i anesthesi- och intensivvård med ambitionen att vara någorlunda heltäckande. Att begränsa volymen till A5-format och 400 sidor gör det inte lättare, tvärtom.

Väl underbyggda fakta

»Understanding anaesthesia» vänder sig enligt förordet i första hand till sjuksköterskor i vidareutbildning men även till läkarstuderande och till den blivande anesthesiologen. Boken är uppdelad i ett stort antal (47) korta kapitel med förtjänstfulla nyckelord under varje rubrik. Efter en kort introduktion, som också berör anestesins historia, repeteras tillämpad anatomi och fysiologi på 25 sidor, vilket gör det till bokens längsta kapitel. Fakta som presenteras här är väl underbyggda och begripliga, en bra introduktion till ämnet.

Användbara i det kliniska arbetet

Därefter berörs i stort sett alla aspekter av specialiteten anesthesi och intensivvård. Kapitlet om hematologi och blodtransfusioner, andningssystem och handhavande av apparatur är fyllda med praktiska råd, som är tillämpbara också i svensk sjukvårdsmiljö.

Att presentera olika typnarkoser i separata kapitel är ett pedagogiskt riktigt grepp, vilket tillsammans med bokens format gör den användbar ute i det kliniska arbetet.

Luftvägar och eventuella problem med att hålla dessa fria är centralt för alla som arbetar med anesthesi och intensivvård. Kapitlet som berör detta är bra och innefattar också förslag på hur en »intubationsvagn» för akut bruk bör vara utrustad.

Avsnittet om handläggning och anesthesi vid akuta ingrepp

och trauma är nyskrivet och speglar det ökade intresset bland anesthesiologer för traumatologi.

Etikdiskussion saknas

Det finns en väsentlig brist i boken. Det saknas en diskussion kring etik i vården, en fråga som vi anesthesi- och intensivvårdsläkare konfronteras med dagligen. Måste vi prioritera i vården och i så fall hur? Hur noga bör vi informera patient och anhöriga då det gäller anesthesi och operationsrisker? När bör/kan vi avstå från behandling? När bör vi avstå från/avbryta hjärtåterupplivning? Dessa problemställningar (och andra) bör finnas med i varje lärobok i anesthesi och intensivvård och kan med fördel integreras med mera traditionellt kunskapsstoff.

Mer anesthesi än intensivvård

Sammanfattningsvis ger boken en välskriven, komprimerad introduktion mera till anesthesi än intensivvård, mest lämpad för blivande anesthesi- och intensivvårdssjuksköterskor. •

Manual för urologisk laparoskopisk kirurgi

Raul O Parra, ed. **Urologic laparoscopic surgery**. 231 sidor. New York–St Louis–San Francisco: McGraw-Hill, 1996. Pris £ 102.50. ISBN 0-07-048580-1.

Recensent: överläkare Stephan Brändstedt, urologiska kliniken, Danderyds sjukhus, Stockholm.

Laparoskopi är en teknik som inom urologi ännu »väntar på sin sjukdom» har det sagts. Med en genomgång av en rad användningsområden såväl inom vuxenurologi som inom pediatrik urologi jävas detta påstående i denna nyskrivna handbok. Boken är välskriven och objektivt hållen.

För att citera inledningsorden: »Laparoscopy in urology, after an initial phase of entusi-

asm, has entered a period of declining interest. Is this the beginning of the end for laparoscopic surgery in urology?» Frågan får sitt naturliga svar under genomläsning av boken.

Författarna ger oss en historisk tillbakablick av de första trevande försöken att applicera endoskopisk undersöknings-teknik och redogör för den grundläggande teknologiska utveckling som möjliggör endoskopi av idag.

Heltäckande perspektiv

Som i alla amerikanska läroböcker avhandlas basala spörsmål såsom patienturval, patientuppläggning, anesthesiologiska och fysiologiska aspekter vid pneumoperitoneum. Tekniska aspekter som sutur med och utan suturmaskin samt komplikationer och postoperativa problem belyses och diskuteras. Den laparoskopiska operationstekniken är systematiskt avhandlad och uppdaterad.

Varje separat ingrepp ägnas ett kapitel, från relativt enkla ingrepp som ligatur av v spermatica vid operation av varicocele och regional endopelvin lymfkörtelutrymning vid prostatacancer till mer avancerade ingrepp som nefrektomi och laparoskopisk blåskirurgi.

För en kirurg är små tips här och var av mer värde än en teoretisk genomgång av fundamenta, och häri ligger denna handboks styrka. De olika författarna bidrar till att olika tekniska moment får en allsidig belysning, t ex ägnas ett kapitel åt att beskriva tekniken vid perineal radikal prostatektomi i kombination med den inledande laparoskopiska lymfkörtelutrymningen.

Bildmaterialet, som delvis kunde ha varit av högre teknisk kvalitet, kompletteras med skisser, vilket gör boken lämplig också som en ren operationsmanual.

Teknik med dålig genomslagskraft

Som antytts inledningsvis har den laparoskopiska tekniken haft svårt att få fotfäste inom urologin. Det saknas en instegsoperation, en motsvarighet till kirurgernas »lapgalla». Övriga för laparoskopisk teknik lämpliga urologiska åkommor förekommer antingen i låg frekvens eller kräver re-

lativt stor erfarenhet av laparoskopiska ingrepp.

Regional endopelvin lymfkörtelutrymning, det i Sverige för närvarande vanligaste laparoskopiska ingreppet, har i jämförelse med motsvarande öppna operation svårt att hävda sig vid en kostnad–nytta-analys.

Framtida potential

Vad är det då som talar för att vi inte skall avskriva den laparoskopiska tekniken? Det är framför allt att denna teknik har en tveklös framtida potential. Denna bok förmedlar ett intryck av den framtida operativa vardagen med den laparoskopiska tekniken. Jag kan därför varmt rekommendera den till varje urologklinik, även där man ännu inte tagit upp metoden. •

Välkommet demensdokument

Demenssjukdom: diagnostik, tidig behandling och anhörigas insatser. A state of the art document. 64 sidor. Stockholm: Medicinska forskningsrådet, 1995. ISBN 91-85546-94-1.

Recensent: professor Bertil Steen, avdelningen för geriatrik, Vasa sjukhus, Göteborg.

Demensstillstånden är liksom många andra tillstånd, såsom hjärt–kärlsjukdom, osteoporos och urininkontinens, vanliga inom geriatrisk medicin. Ser man till demensstillståndens betydelse som orsak till institutionell vård blir detta än mer uppenbart. Därtill kommer att forskningen är intensiv inom området – inte minst i Sverige inom flera grupper i forskningsfronten. Behovet är därför stort att på ett sakligt och överskådligt sätt sprida kunskaper till praktiskt verksamma läkare.

State of the art-dokument

1995 hölls i Stockholm en state of the art-konferens med ett 40-tal deltagare om olika aspekter på demenssjukdomarna. Antalet deltagare från Stockholm var stort, men även forskningsgrupperna i Malmö/Lund och Göteborg/Mölnalvar väl representerade. Under ledning av en arbetsgrupp med professor Bengt Winblad på

Huddinge sjukhus som ordförande framställdes i Medicinska forskningsrådets regi ett state of the art-dokument.

Basalbiomedicinsk tyngdpunkt

Dokumentet är uppdelat i sex avsnitt om bakgrund och epidemiologi, etiologi och patogenes, klassifikation, terapi och omhändertagande, kostnader respektive framtida forskningsbehov. Flera av avsnitten avslutas med synpunkter på »Områden med bristande kunskap». Dokumentet har en utpräglad basalbiomedicinsk tyngdpunkt.

Alltför kort om epidemiologi

Avsnittet med epidemiologiska aspekter är kort och borde möjligen ha utvecklats utförligare. Till exempel nämns inte betydelsen av longitudinella studier – särskilt prospektiva – och deras betydelse för diagnostik och riskbedömning. Ur svensk synvinkel kan man konstatera att Skoogs och medarbetares internationellt uppmärksammade fynd rörande vaskulär demens, Alzheimers sjukdom och normalt åldrande inom ramen för de gerontologiska och geriatrika populationsstudierna i Göteborg (H 70) inte nämns i detta avsnitt, även om en referens finns inom läkemedelsavsnittet.

I avsnittet om framtida forskningsbehov berörs epidemiologiska studier endast med ett namngivet exempel, nämligen att genetiska markörer bör undersökas.

Utmärkt om etiologi och patogenes

Beskrivningen av etiologi och patogenes är utmärkt och torde spegla forskningsfronten. I avsnittet om klassificering återfinns en bra jämförelse mellan olika klassificeringssystem även om inte alla berörs. Svenskt konsensus, som i vissa avseenden skiljer sig från andra klassifikationssystem, lyfts fram och bedöms vara det system som bäst uppfyller kraven på nyvunna forskningsresultat, eftersom man tar hänsyn både till symtombeskrivning, användning av hjälpundersökningar, patofysiologisk förankring och ett flexibelt system.

Svenskt konsensus är ett intressant tillägg till klassifikationsdiskussionen, vilket naturligtvis inte utesluter en nyansering av dess betydelse. En sådan nyansering görs dock i dokumentet, där man bland annat påpekar att definitionerna

av sekundär demenssjukdom och demens av blandad typ kan behöva omprövas.

Bra förslag till demensutredning

Det kapitel som sannolikt kommer att väcka mest intresse bland sådana praktiskt verkssamma läkare inom geriatrik, psykiatri och allmänmedicin som ser psykogeriatriska patienter är avsnittet om undersökningsmetodologi och förslag till demensutredning. Detta kapitel är mycket välskrivet och mycket upplysande. I förslaget till demensutredning lägger man sig på två nivåer, primärvårdsnivå respektive specialistnivå. Detta förslag till demensutredning är utmärkt och kommer säkerligen att underlätta verksamheten betydligt för nämnda läkare.

Det är glädjande att se att man ägnar ett ordentligt utrymme åt omhändertagande, anhöriginsatser, farmakologisk och icke-farmakologisk behandling samt etiska aspekter. Tyngdpunkten i den etiska diagnostikdiskussionen är överväganden rörande utredning av olika patientgrupper och vilka nackdelar utredningen kan ha. Man kanske kunde önska en diskussion också om de etiska konsekvenserna av att inte utreda patienter med misstänkt demens.

Pedagogiskt upplagt

Tekniken med uppdelning av dokumentet i »frågor» är didaktiskt tilltalande, och boken är relativt lättöverskådlig med god layout. För att vara en publikation från Medicinska forskningsrådet förekommer dock överraskande många tryckfel i text och referenslistor.

Man har vinnlagt sig om att förklara vissa begrepp på ett tilltalande sätt, även om man här kan spåra en viss inkonsekvens. Man förklarar t ex begrepp som kognition, konation, perfusion, prevalens och spatial, men inte till exempel procedurminne – på sidan 8 dessutom benämnt proceduralt minne.

Tack för initiativet!

Sammanfattningsvis således en välkommen, kunskapsrik, uppdaterad och matnyttig bok, där dock betydelsen av de stora prospektiva populationsundersökningarna för studiet

av diagnostik och riskfaktorer får en något undanskymd plats.

Dokumentet torde vara till mycket stor hjälp för läkare inom geriatrik, psykiatri och allmänmedicin som diagnostiserar och behandlar patienter med demens.

Det är bara att tacka för initiativet och hoppas på en ny state of the art-publikation om något eller ett par år, eftersom forskningsfronten avancerar raskt. •

Lättläst om anorektala sjukdomar

Johan Brun, Stig Fasth, Hans Graffner, Rune Sjö Dahl, Karin Bengtsson. **Anorektala sjukdomar. Del 1 och 2.** 353 sidor. Lund: Tika Läkemedel AB, Svenska förening för gastroenterologi och Gastrointestinal endoskopi. Pris ca 400 kr tillsammans. ISBN 91-96056-24-7.

Recensent: docent Lennart Ling, kirurgiska kliniken, Helsingborgs lasarett.

I sin gastroenterologiska serie »Klinik och terapi» har Tika Läkemedel AB kommit fram till de anorektala sjukdomarna, som behandlas i två delar. Ett tjugotal svenska specialister har medverkat vid utformningen av de båda delarna.

Intressant område

Den tidigare förlägenheten och diskretionen kring de anorektala sjukdomarna har idag ersatts med frimodighet och öppenhet, och de betraktas som vilka sjukdomar som helst. Detta tillsammans med basal forskning, ökade diagnostiska möjligheter och hyggliga behandlingsalternativ har lyft fram de anorektala sjukdomarna till ett mycket intressant område.

I inledningen diskuteras anorektala symtom, klinisk undersökningsmetodik med praktisk anatomi och fysiologi. Sedan följer de olika sjukdomsenheterna som hemorrojder, anala abscesser och fistlar, prurititus anus osv. För den hårt prövade klinikern finns även kapitel om anorektala symtom och funktionsrubbnings vid

colon irritabile och idiopatiska anorektala smärttillstånd.

Vissa upprepningar

Med olika kapitelförfattare finns risk för upprepningar, här exemplifierat genom att man använt samma figur två gånger (sid 47 del 1 och sid 22 del 2), men i övrigt har man hyggligt lyckats undgå upprepningar.

Högklassiga illustrationer

Texten är genomgående mycket lättläst och överskådligt uppställd med klara underrubriker. Illustrationerna är av mycket hög klass. De flesta är halvschematiska teckningar som på ett utmärkt sätt underlättar förståelsen av texten. Några fotografiska bilder vid rektal ultraljudsundersökning är att betrakta som mästerverk. Rikliga anvisningar för lämplig vidareläsning finns.

Unik bok för allmänläkare

Sammanfattningsvis belyses i dessa två delar de anorektala sjukdomarna på ett övertygande sätt. Någon motsvarande bok av liknande typ finns inte på svenska. Däremot finns enstaka liknande kapitel publicerade av samma författare anorstädes i olika broschyrer och skrifter.

De aktuella böckerna vänder sig i första hand till allmänläkarna och är väl lämpade för detta. Övriga intresserade läkare och annan personal kan ha stor glädje av böckerna, men knappast specialisterna, vilket väl inte heller var avsikten. •

Vad kostar boken?

Det händer att den uppgift om bokpriset som Läkartidningen uppger i recensioner inte stämmer med det pris bokhandeln begär.

Vi har successivt övergått till att ange priset i utgivarlandets valuta, eftersom många faktorer gör att ett omräknat pris lätt blir missvisande. Valutakursen kan variera, bokhandelns omkostnader likaså.

Vi vill ge våra läsare rådet att kontrollera priset med bokhandeln innan boken beställs. Det händer att kostnaden för en bok blir upp till dubbelt så stor som en direkt omräkning efter valutakursen antyder.